بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆكایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار
ژمارە (14) ساڵی 2008

یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ
لە هەرێمی کوردستان - عێراق

بە پێی بڕگەی (1) ی ماددەی (10) ی یاسای سەرۆكایەتی هەرێمی كوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی 2005 ی هەمواركراو و بە پاڵپشتی ئەو یاساكارییەی ئەنجومەنی نیشتمانی كوردستان – عێراق كردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (13) لە 2008/5/5 بڕیارماندا بە دەركردنی:

یاسای ژمارە(4)ی ساڵی 2008
یاسای پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵ
لە هەرێمی کوردستان – عێراق

ماددەی یەکەم:

زەوی كشتوكاڵ و رووەك و باخ و دارستان و لەوەرگاو سامانی ئاژەڵ وبەرووبوومەكانی و سەرچاوەكانی ئاو وئامرازەكانی بەرهەمهێنانی كشتوكاڵ سامانی نیشتمانین، پێویستە خاوەن و پەیوەندیدارەكانیشیان بەپێی پلان و بەرنامەی دەسەڵاتەكانی هەرێم وەبەریان بهێنن و چاودێرییان بكەن و، پەرەیان پێبدەن و رێگا بە هیچ شتێك نەدەن ببێتە مایەی لەناوچوون و زیان لێدانیان.

ماددەی دووەم:

لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکانی هەرێمە:

یەکەم: کار بکەن لە پێناو بووژاندنەوەی لادێ و هانی جوتیار بدەن بۆ گەڕانەوە بۆ لادێکانیان بەپێی سیاسەتێکی ستراتیجی بە هاوکاری وەزارەتە پەیوەندیدارەکان.

دووەم: جوتیاران هۆشیار بکرێنەوەو ئاراستە بکرێن بەرەو بەکارهێنانی زەوی بە باشترین شێوە.

سێیەم: بۆ دابین کردنی ئاوی ئاودان لە حاڵەتی نەهاتی ووشکە ساڵیدا بەربەستی خۆڵین و بەنداو دروست بکرێن.

چوارەم: کردنەوەو پەرەپێدان و دروستکردنی ڕێگاو بان بۆ ئەوەی جوتیاران بە ئاسانی بە باخەکانیان بگەن و بۆ بازاڕکاری بەروبوومەکانیشیان یارمەتی بدرێن.

پێنجەم: پیشەسازی گۆڕانکاری و تەواوکەر(الصناعه التحویلیه أو التکمیلیه) هانبدرێت کە پشت بە بەروبوومی کشتوکاڵی خۆماڵی دەبەستێت.

شەشەم: بەشداری لە دابین کردنی ئەو پێداویستییە پێویستیانە بکرێ کە کەفائەتی بەرزیان لە بەرهەمهێناندا هەیەو پشتگیری بکرێن.

حەوتەم: ڕێکخستنی کردەوەکانی بازاڕکاری ناوەخۆو دەرەکی بەپێی نەخشەیەکی بەرنامەیەکی داڕێژراو لەلایەن وەزارەتی کشتوکاڵ، بە هەماهەنگی لەگەڵ هەردوو وەزارەتی بازرگانی و دارایی وئابووری لە باری ڕێکخستن و کۆنترۆڵ کردنی هاوردەی ئەو بەروبوومانەی کە هاوشێوەی ئەوانەی هەرێمن.

هەشتەم: دروست کردنی عەمباری ساردکەرو بەفرگر(المبرده والمجمده) لە هەرێمدا هانبدرێن.

نۆیەم: کار لە پێناو قەرەبووکردنەوەی خاوەن شینایی و پرۆژە کشتوکاڵییەکان بکرێت، لە حاڵەتی لە ناوچوون یا زیان پێ گەیاندنیان لە ئەنجامی کارەساتی سروشتی یاخود هێزێکی لە رادەبەدەر.

دەیەم: بەشداری کردن لە زیادکردنی رووبەری زەوی بەراو ودابین کردنی ئەو ئامێرانەش کە لە بەکارهێنانی پاشکەوت کردنی ئاودا بەکاردێن.

یانزدەم: لە ڕێگای قەرزدان و ئاسانکاری بانکییەوە بەشداری لە دروست کردنی سەرمایەی پرۆژە کشتوکاڵییەکانی وەبەرهێنەرە نیشتمانییەکان بکرێ.

دوازدەم: پشتگیری بەروبوومە ستراتیژییەکان بکرێ.

سیانزدەم: فەرمانبەرە کشتوکاڵییەکان وەك سەرپەرشت بەسەر پڕۆژە کشتوکاڵییەکانەوە دابمەزرێن، کە بڕوانامەی زانستی کشتوکاڵییان بەدەست هێناوە، بە خاوەن بڕوانامەی دواناوەندیی کشتوکاڵییەوە تا بەرزترین ئاستی زانستی کشتوکاڵی.

ماددەی سێیەم:

لەسەر وەزارەتی کشتوکاڵ و خاوەن زەوی و جوتیارو کەشتیارو ئەوانەی پەیوەندییان بە کشتوکاڵەوە هەیە، هەریەکەو بەپێی پسپۆڕایەتی و دەسەڵاتی خۆی ئەمانەی خوارەوە ئەنجام بدات:

یەکەم: بایەخ بە زەوی کشتوکاڵی بدرێت و، بێجگە لە مەبەستەکانی کشتوکاڵ بەکار نەهێنرێت یا بەبێ چاندن بەجێ نەهێڵدرێت و رێگا نەدرێت بە هیچ شتێك پیتی کز بکات یا بڕشتی کەم بکات.

دووەم: پەیڕەوکردنی شێوازی زانستی نوێ لە کردەوە کشتوکاڵییەکاندا.

سێیەم : ئامرازە پێویستییە کەفائە بەرزەکان لە بەرهەمهێناندا بەکاربهێنرێن.

چوارەم: بایەخ بە مەکینە وئامێرو ترۆمپا کشتوکاڵییەکان بدرێت و بیرو کارێزو کانیاوە سروشتییەکان و ئامرازو شێوازەکانی بەرهەمهێنانی دیکەش لە زیان پێکەوتن بپارێزرێن.

پێنجەم: بایەخ بە شینایی بدرێت هەر لە کاتی چاندنیەوە تا کاتی دروێنە یاخود چنینی و، رێگە بە هیچ شتێك نەدرێت لە ناویان ببات یا زیانیان پێ بگەیەنێت و لە پەتا زیانبەخشەکانی کشتوکاڵ و سووتان و لافاویش بپارێزرێن.

شەشەم: سامانی ئاژەڵی و ماسی و پەلەوەرو مێرووی سوودبەخش بپارێزرێن و چاودێری بکرێن و لە هەموو ئەو شتانە بپارێزرێن کە زیانیان پێ دەگەیەنێت.

حەوتەم: پێڕەوکردنی سیستەمی خولەکانی کشتوکاڵی و، دەستنیشان کردنی ئەندازەی ئەو پانتاییانەی کە لەهەر ناوچەیەکدا پێویستە بە بەروبوومی دیارکراو بچێنرێن. هەروەها دیارکردنی جۆرەکانی تۆو وپەیین و و قڕکەری بوونەوەری زیانبەخش و وادەکانی بەکارهێنانیان بەپێی پلان و رێنماییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ.

هەشتەم: پاراستن و خزمەتکردنی باخەکان و بەرو میوەکانیان تا پێدەگەن و دەبرێنە بازاڕ نابێ پشت گوێ بخرێن.

نۆیەم: پەیڕەو کردنی سیاسەتی عەمار کردنی دروستی بەروبوومەکان.

ماددەی چوارەم:

پارێزگار دوای وەرگرتنی رای بەرێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگادا لیژنەی تایبەت بۆ چاودێری وبەدواداچوونی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە پێك دەهێنێ، ئەمەش بەپێی رێنمایی وەزارەتی کشتوکاڵ لە هەرێمدا .

ماددەی پێنجەم:

پێویستە لەسەر کارگە و سەنعەتگاکان. لەوانەی کەبەروبوومی کشتوکاڵ وەك کەرەستەی خاو لە سەنعەتی کشتوکاڵیدا بەکاردەهێنن، کەرەستەی خۆماڵی ئەگەر فەراهەم ببێت بەکاربهێنن.

ماددەی شەشەم:

ئەگەر جوتیار یان ئەو کەسەی زەوییە کشتوکاڵییەکەی یان باخەکەی بەدەستەوەیە، یان ئەو کەسەی بەرپرسە لە بەڕێوەبردنی، ملی نەدا ((امتنع)) بەبێ پاساوی بەجێ ـ زەویەکە بکێڵێ و بیچێنێ یان خزمەتی نەکرد، ئەوا پارێزگار بۆی هەیە زەوییەکە بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ بسپێرێ، بۆ ئەوەی چۆنی بەچاك دەزانێ ئاوەها کشتوکاڵی لەسەر بکات و، سوود لەبەرومیوەو وشکەڵی (أحطاب) وەربگرێت، بەبێ ئەوەی خاوەنەکەی مافی داوا کردنی کرێی هاوتای هەبێت، بەلاَم ئەگەر لە کۆتایی وەرزەکەدا بەڵێن بدات کە بەشێوەیەکی دروست زەوییەکەی وەبەردێنێ و خزمەتی دەکات، ئەوا زەوییەکەی پێ دەدرێتەوە.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: سەرۆکی یەکەی کارگێری بۆی هەیە داوا لە دادگای تایبەتمەند بکات، لەو تاوانانە بپێچێتەوە کە دەقەکانیان لەم یاسایەدا هاتوون.

دووەم: ئەو بڕیارانەی بەپێیی بڕگەی(یەکەم)ی سەرەوە دەرچوێندراون، لەبەردەم دادگای تاوانەکانی ناوچەکەدا بەر تانە دەکەون و، بڕیارەکەشی لەم رووەوە بنبڕە.

ماددەی هەشتەم:

دادگای بەرایی ناوچەکە، تایبەتە بە تەماشاکردنی داواکانی زێدەرۆیی لەسەر زەوییە کشتوکاڵییەکان و باخەکان و داواکانی ناکۆکی سنوورەکانیان و ئەو مافانەش کە تێیان دەکەوێت، پەیوەندیدارەکانیش بۆیان هەیە لە ماوەی پانزدە رۆژ، لە رۆژی ئاگادار کردنەویانەوە لە بەردەمی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکەدا بەسیفەتی پێداچوونەوە بڕیارەکە رەتبکەنەوەو، لەم رووەوە بڕیاری دادگا بنبڕە.

ماددەی نۆیەم:

یەکەم: خاوەن زەوی یا جوتیار یا کەشتیار یا ئەوەی پەیوەندی کشتوکاڵی هەیە ئەگەر سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە و ئەو بەیاننامانە بکەن کە لەسەری دەرچوون، ئەوا بۆ ماوەیەك بەند دەکرێن کە لەساڵێك پتر نەبێت یا بە غەرامەیەك سزا دەدرێن کە لە حەفت سەدو پەنجا هەزار دینار پتر نەبێت یا ن بە هەردوو سزا.

دووەم: فەرمانبەری کشتوکاڵی کە سەرپەرشتە بەسەر پرۆژە کشتوکاڵییەکانەوە ئەو سـزایەی بەسەردا دەدرێت کە لە بڕگە(یەکەم)ی سەرەوەدا هاتووە، لە حاڵەتێکدا ئەگەر بووبێتە هۆی سـەرنەگرتنی پرۆژەکە یان زەرەرێکی گەورە لە پرۆژەکە. بە هاوکاری لەگەڵ خاوەن پرۆژەکەدا، ئەگەر پێشتر فەرمانگەکەی ئاگادار نەکردبێتەوە و ئینزاری بە خاوەن پرۆژەکە نەدابێت.

سێیەم: هەر فەرمانبەرێك یان کرێکارێك بە کەمتەرخەمی یان بە ئەنقەست لە بەجێهێنانی ئیشەکەیدا، بووبێتە هۆی زیانگەیاندن بە بەروبومی کشتوکاڵ، سزای بەند کردنی دەدرێت بۆ ماوەیەك لەشەش مانگ زیاتر نەبێت یان بە غەرامەیەك لە چوار سەدو پەنجا هەزار دینار زیاتر نەبێت لەگەڵ قەرەبوو کردنەوەی زیانەکە.

چوارەم: ئەگەر رەفتارێك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم مادەیەدا نەگونجاو. تاوانێکی لێکەوتەوە سزاکەی بە پێی یاسایەکی دیکەی کارپێکراو لە هەرێمدا گرانتر بێت، ئەوا کام دەقیان سزاکەی گرانتر بێت، ئەوەی بەسەردا دەسەپێت.

پێنجەم: دوای وەرگرتنی رەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ، ئینجا داوا لەسەر فەرمانبەری سەرپێچیکار دەکرێتەوە بەپێی بڕگەکانی (دووەم و سێیەم).

ماددەی دەیەم:

جێبەجێ کردنی یاسای فیدراڵی بۆ پاراستن و پەرەپێدانی بەروبوومی کشتوکاڵی ژمارە(71)ی ساڵی/1978 لە هەرێمی کوردستان – عێراق رادەگیرێ.

ماددەی یانزدەم:

وەزیری کشتوکاڵ بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاریی جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی دوانزەم:

کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یا بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.

ماددەی سیانزەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران ولایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی چواردەم:

ئەم یاسایە دوای نەوەد رۆژ لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لەڕۆژنامەی فەرمی (وەقائعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی

سەرۆکی هەرێمی کوردستان–عێراق

ئەم یاسایە لە 12ی جۆزەردان 2708ی کوردی بەرامبەر 28ی جمادی یەکەم 1429ی کۆچی و بەرامبەر 2ی حوزەیرانی2008ی زاینی لە هەولێر دەرچووە .

هۆکارە پێویستیەکان

لەبەر ئەوەی کە زەوی وزاری کشتوکاڵ و باخ و دارستان و لە وەڕگای خۆڕسک و سامانی ئاژەڵ، هەروەها ئامرازو ئەدەواتی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵییش، لە مەکینەو ئامێرو ترۆمپای ئاوو بیرو کارێزو کانیاوی سروشتی کە پێوەندیی بەو سامانەوە هەیە، بە بەشێك لە سامانی نیشتمانیی کوردستان لە قەڵەم دەدرێن، جا بەهۆی خراپ بەرهەمهێنانی زەوی و زاری کشتوکاڵ و دواکەوتنی هەردوو کوچکەی بەرهەمهێنانە کشتوکاڵیەکە لە ئەنجامی بەسەرهاتی هەلومەرجی نا هەموار کە بەسەر کوردستاندا هات و گوندەکان وێران کران و، لەو ساڵانەی پێشتردا گەمارۆی دوولایەنە بەسەر ناوچەکەدا دراو، لەبەر زەروورەتی بەرژەوەندی گشتی و، لە پێناوی هاندانی بەرهەمهێنانی زەوی وزاری کشتوکاڵ بە شێوازێکی زانستانە و دروست و، بۆ زۆرتر کردن و چاکتر کردنی بەروبوومی کشتوکاڵ و، پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی مەحەللی، بۆیە دەرچواندنی ئەم یاسایە بە پێویست زانرا بۆ ئەوەی بەکارهێنان و وەبەرهێنانی ئەو سامانانە بەشێوەیەکی زانستی و بە گوێرەی ئامانجەکانی پەرەپێدانی نیشتمانیی کوردستان دابین بکات و خاوەنەکانیان و ئەوانەی رەفتاریان لەسەر دەکەن و بەرپرسیاران لە بەڕیوەبردنیان رابسپێردرێن تا بایەخی پێ بدەن و پەرەی پێ بدەن و پشتگوێی نەخەن و تووشی لەناوچوونی نەکەن، بۆیە ئەم یاسایە دەرکرا.